

KUTLU DOĞUM 2009

KÜRESELLEN DÜNYADA AİLE



TÜRKİYE
DİYANET VAKFI
YAYINLARI



Küreselleşen Dünyada Aile

2009 Yılı Kutlu Doğum Sempozyumu Tebliğ ve Müzakereleri

Yayın No: 486

Sempozyum ve Paneller Serisi : 46

ISBN 978-975-389-650-1

10.06.Y.0005.486

Yayıncı Sertifika No : 15402

© Bütün Hakları Türkiye Diyanet Vakfı'na aittir.

1. Baskı, Ağustos 2010, Ankara, 1.000 Adet.

Kapak ve İç Tasarım: Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık ve Tic. İşl.

Türkiye Diyanet Vakfı İLK SAY Kurulu'nun

29.12.2009 tarih ve 48/8 sayılı kararıyla uygun görülmüş ve

Mütevelli Heyetinin 05.01.2010 tarih ve 1327/14

sayılı kararıyla basılmıştır.

Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık ve Ticaret

İşletmesi'nin dizgi, fotomekanik, ofset ve cilt tesislerinde

hazırlanıp basılmıştır.

TÜRKİYE DİYANET VAKFI

Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi

Alinteri Bulvarı 1256. Sokak No: 11

06370 Yenimahalle / ANKARA

Tel : 0312. 354 91 31 (pbx) Faks : 354 91 32

e-posta: tdvyayin@diyanetvakfi.org.tr.

DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE “AİLE DESTEK HİZMETLERİ”NİN GELİŞMESİNE PARALEL OLARAK DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI’NIN YENİ AÇILIMLARI

Hicret TOPRAK



Modernleşme sürecinde sosyal, kültürel ve ekonomik alanda yaşanan köklü dönüşümler, ailenin yapı ve fonksiyonlarında da önemli değişiklikler meydana getirmiştir. Özellikle 21. yüzyılda hız kazanan bilimsel ve teknolojik gelişmeler, sanayileşme, iç ve dış göç hareketleri, çarpık kentleşme gibi gelişmeler geleneksel aile yapısını, rol ve işlevlerini derinden etkilemiştir. Ne yazık ki bütün bu değişiklikler aile bütünlüğünün aleyhine olmuştur. Toplumun temeli ve çekirdeği olarak kabul edilen aile kurumu, bugün artık gerek küresel gerekse yerel ölçekte zayıflama, hatta parçalanma sürecinin sancılarını yaşamaktadır.

Bireyselleşmenin toplumun bütün katmanlarına yayılarak hayatımızı kuşattığı günümüz dünyasında aile kurumu sorun çözme yeteneğini her geçen gün kaybetmekte; bireyler kimlik bunalımının, yalnızlaşma ve yoksullaşmanın, farklı olanı ötekileştiren çatışma ve kavga kültürünün nesnesi haline gelmektedir. Diğergâmlık, sosyal dayanışma, misafirperverlik, vefakârlık gibi değerler her geçen gün yerini ahlaki yozlaşmanın çeşitli görüntülerine terk etmektedir. Boşanma oranlarındaki belirgin artış, evlilik-dışı birlikteliklerin ve nesebi gayrı-sahih çocukların çoğalması, bireysel ve toplumsal alanda şiddetin, intiharların, uyuşturucu ve madde bağımlılığının, çocuk ve kadın ticaretinin yaygınlaşması aile kurumunun ve dolayısıyla toplumların karşı-karşıya bulunduğu küresel krizi gösteren örneklerden bazılarıdır. Bu kriz, devletleri aile bütünlüğünün yeniden ikame edilmesine ilişkin tedbirler almaya sevk etmiş; modern anlamda ailenin güçlendirilmesine yönelik kurum ve kuruluşlar, projeler ve yeni hizmet sahaları ortaya çıkmıştır.

Bu tebliğde bir kurum olarak ailenin korunması, güçlendirilmesi, temel fonksiyonlarını yerine getirebilmesi ve karşı-karşıya bulunduğu sorunların çözülmesi amacıyla dünyada ve özellikle Türkiye’de geliştirilen aileye yönelik destek hizmetleri ele alınacak ve Diyanet İşleri Başkanlığı’nın bu sahadaki işlevi ve potansiyel gücü değerlendirilmeye çalışılacaktır.

I. Dünyada ve Türkiye’de Aile Destek Hizmetleri

Bir terim olarak “aile destek hizmetleri”, aileyi korumak ve güçlendirmek amacıyla uygulanan çeşitli program modellerini ifade etmektedir⁵⁵⁰. Ailenin desteklenmesi ve güçlendirilmesine yönelik modern kurumlar, başta Batı Avrupa ülkeleri olmak üzere, gelişmişlik düzeyine ve yerel ihtiyaçlara bağlı olarak son dönemde yeni boyutlar kazanmaya başlamış; ailelerin karşılaştığı ekonomik, sosyal ve hukuki sorunların çözümüne ilişkin birçok uygulama geliştirilmiştir. Bu konu birçok ulusal ve uluslar arası belgede de yer alarak küresel ve yerel ölçekte gerekli yasal düzenlemeleri ve yeni kurumsal açılımları beraberinde getirmiştir. Bunlar arasında yetişkinleri sahip oldukları roller konusunda desteklemek, aile dengesini ve kararlılığını tehdit eden durumlarda bireyleri bilgilendirme, vaka yönetimi, danışma, terapi, eğitim, beceri geliştirme, evde ve yatılı bakım hizmeti, ayni-nakdi yardım hizmetleri, kriz durumlarında ailenin desteklenmesi gibi bir dizi etkinlik örnek olarak verilebilir⁵⁵¹. Bu hizmetler aile odaklı çeşitli kurum ve kuruluşlara bağlı kadın, çocuk ve yaşlılar gibi toplumun dezavantajlı grupları için hazırlanmış bakımevleri, çocuk ve gençler için korumalı ikametgâhlar ve günlük merkezler, sosyal entegrasyon ve rehabilitasyon merkezleri, yetimhane ve sosyal servis merkezleri, ana-baba okulları, bilgi danışma terapi servisleri, çocuk yönlendirme merkezleri gibi birimlerde yürütülmektedir⁵⁵².

Dünyada profesyonel anlamda aile destek hizmetlerinin sunulmasında din adamlarının küçümsenemeyecek katkılar sağladığı görülmektedir. Örneğin, ABD ve Kanada’da ilahiyat okullarının lisans ve lisans-üstü programlarında psikolojik danışmanlık, manevi bakım ve danışma, gençlik ve aile, cinsiyet, cinsellik ve insan hakları gibi çeşitli başlıklar altında eğitim gören din adamlarının kilise ve sinagoglarda ailelere yönelik

⁵⁵⁰ Aile destek hizmetleri, “Family Support Services” ifadesinin karşılığı olarak kullanılmıştır. Aile destek hizmetleri başlıca “aile kaynak, destek ve eğitim hizmetleri”, “aile merkezli hizmetler”, ve “yoğunlaştırılmış aile merkezli hizmetler” olmak üzere üç alt kategoride incelenmektedir. bkz. age s. 15.

⁵⁵¹ Bu kategoriler Avustralya 2000 yılı Aile Destek Hizmetleri Raporu ve Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğünün 2008 yılında yayınladığı “Aile Destek Hizmetlerinin Değerlendirilmesi ve Kalite Standartları Geliştirilmesi” başlıklı çalışmadan derlenerek oluşturulmuştur. Bkz. age., s. 6, 15.

⁵⁵² Yerinde Bilgi Edinme Projesi –*Ülke Raporları*-, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yay., Ankara 2008; s. 23.

sosyal hizmet sunduklarını görüyoruz.⁵⁵³ Gerçekten de kiliselerin özellikle son dönemde temel ihtiyaçları karşılama, gelir artırımı, eğitim ve sağlık hizmetleri, eğlence hizmetleri gibi birçok alanda sosyal hizmet sahasını genişlettiği bilinmektedir.⁵⁵⁴ İngiltere’de kilise-okul işbirliği ile çocuklara dini değerlerin kazandırılması ile ilgili çeşitli çalışmalar, kiliseler eliyle yürütülen gençlere yönelik evliliğe hazırlık programları⁵⁵⁵, Japonya’da çalışan ailelerin çocukları için Şinto mezhepleri tarafından yürütülen bakım hizmetleri⁵⁵⁶, İspanya’da yaşlılara yönelik bakım hizmetlerini yürüten ve bu konuda hizmet verecek kadroları eğitmek üzere lisans-üstü akademik programlar geliştiren yardım merkezi⁵⁵⁷, İrlanda’da kilise cemaatine hizmet vermek üzere kurulan destek ve bakım merkezi⁵⁵⁸ bunlardan bazılarıdır.

Özellikle 20. yüzyılın sonu ile 21. yüzyılın başından bu yana Türkiye’de aile kurumunun karşı-karşıya bulunduğu sorunlar ve yapısal değişme ölçütlerinin bir dereceye kadar başta Avrupa ülkeleri ve ABD olmak üzere diğer gelişmiş ülkelerde de yaşandığı, değişme yönü ve ivmesinin benzerlikler taşıdığına ilişkin kanaat su yüzüne çıkmıştır.⁵⁵⁹ Öte yandan dinsel, geleneksel ve kültürel öğelerin görünür hale geldiği aile kurumunu tehdit eden gelişmelerin ve bu gelişmeler karşısında alınacak tedbirlerin de önemli ölçüde söz konusu dinamiklere bağlı kalınarak üretilmesinin zorunlu olduğu gerçeğini de gözden uzak tutmamak gerekir. Ancak özellikle sorun çözücü mekanizmaların harekete geçirilmesinde bir kurum olarak ailenin hangi değerlere bağlı olarak oluştuğu, bu değerlerin ikamesinde din, gelenek ve kültür kodlarının rollerinin ne olduğu konusunda tatmin edici araştırmaların yapıldığını söylemek zordur. Bu konuda sevindirici bir gelişme, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü tarafından 2009 yılı içerisinde tamamlanmak üzere “Türkiye’de Aile Değerleri Araştırması” başlıklı bir araştırma planlanmasıdır. Öyle umuyoruz ki söz konusu araştırma bizlere Türkiye’de toplumsal değerlerin ve kültürel eğilimlerin hangi kaynaklardan beslendiği konusunda tatmin edici bilgiler sunacaktır.⁵⁶⁰

⁵⁵³ Köylü Mustafa, “Din Hizmetlerinde Çağdaş Yönelimler ve Faaliyetler -ABD ve Kanada Örneği-”, I. Din Hizmetleri Sempozyumu (3-4 Kasım 2007), C. II, Ankara 2008, s. 536.

⁵⁵⁴ Köylü Mustafa, “Din Hizmetlerinde Çağdaş Yönelimler ve Faaliyetler -ABD ve Kanada Örneği-”, I. Din Hizmetleri Sempozyumu (3-4 Kasım 2007), C. II, Ankara 2008, s. 525.

⁵⁵⁵ Tekin Mustafa, “Toplumsal Kapsamı Bağlamında Din Hizmetleri Üzerine Bir Karşılaştırma -Türkiye ve İngiltere Örnekleri-”, I. Din Hizmetleri Sempozyumu (3-4 Kasım 2007), C. II, Ankara 2008, s. 542-553.

⁵⁵⁶ Sarıkçıoğlu Ekrem, “Gelişmiş Ülkelerdeki Dini Teşkilatların Sosyal Hizmet Çalışmalarından güncel Örnekler”, I. Din Hizmetleri Sempozyumu (3-4 Kasım 2007), C. II, Ankara 2008, s. 519.

⁵⁵⁷ Yerinde Bilgi Edinme Projesi –Ülke Raporları-, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yay., Ankara 2008, s. 171-172.

⁵⁵⁸ Yerinde Bilgi Edinme Projesi –Ülke Raporları-, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yay., Ankara 2008, s. 103-104.

⁵⁵⁹ Yerinde Bilgi Edinme Projesi –Ülke Raporları-, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yay., Ankara 2008, s. 18.

⁵⁶⁰ Proje ile ilgili bilgilere şu adresten ulaşılabilir: <http://www.aile.gov.tr/tr/?Sayfa=Detay&Id=200912744528>.

Ülkemizde aileye doğrudan ve dolaylı olarak hizmet götüren kurumların başında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Özürlüler İdaresi Başkanlığı gibi resmi kurumlar gelmektedir. Bunların dışında ayrıca Sağlık ve Milli Eğitim Bakanlıkları ile yerel yönetimlerin, üniversitelerin araştırma merkezlerinin ve sivil toplum kuruluşlarının hizmetlerini zikredebiliriz⁵⁶¹.

Destek hizmetleri kapsamında doğrudan sunulan hizmetler; aile danışmanlığı (*SHÇEK'e ve yerel yönetimlere bağlı aile danışma merkezleri gibi*), anne ve baba eğitim programları (*anne-çocuk eğitim programı, baba-destek programı gibi*), korunmaya ve bakıma muhtaç aile, çocuk ve özürlüler için bakım ve rehabilitasyon hizmetleri (*huzurevleri, yaşlı dayanışma merkezleri, yetiştirme yurtları, çocuk yuvaları, rehabilitasyon merkezleri, sokakta çalışan çocuklar merkezi, çocuk ve gençlik merkezleri gibi*), yardıma muhtaç aileler için sosyal yardım hizmetleri, aileye yönelik eğitim, meslek edindirme ve kültür hizmetleri (*aile-içi sorunlar, iletişim beceri ve teknikleri, çocuk eğitimi, el becerisi ve meslek kazandırma kursları gibi*), kadına ve haklarına yönelik bilinç yükseltme ve eğitim çalışmaları (*toplumsal cinsiyet eşitliği, üreme sağlığı ve hakları, kadın istihdamının geliştirilmesi gibi*) ve özellikle göç alan bölgelerde kadın, çocuk, genç ve özürlülere yönelik koruyucu-önleyici, rehberlik ve rehabilite edici hizmetler (*toplum merkezleri, aile yaşam merkezleri, kadın konukevleri gibi*) olarak özetlenebilir. Resmi ve sivil kurumlarca sunulan söz konusu hizmetlerde psikolog, psikiyatr, sosyal hizmet uzmanı, rehberlik ve psikolojik danışmanlık uzmanı, çocuk gelişimi uzmanı gibi meslek grupları istihdam edilmektedir.

II. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Aileye Yönelik Hizmetleri

Aile ve ailenin korunmasına ilişkin öğretiler, İslâm dininin en önemli mesajları arasında yer almaktadır. İslam dini, ahlâk merkezli bir dindarlık modelinin temel referanslarını Kur'an-ı Kerim ve Hz. Peygamber'in örnek uygulamalarında göstermiştir. Her çağda inanırlarınca yeniden üretilmesi gereken bu öğretilerin nihai hedefi, insanlığın ortak huzurunun temin edilmesidir. Ancak ne yazık ki insanlık, bugün de İslâm dininin aile ve sorunlarına ilişkin öngördüğü hedeflerin oldukça gerisinde bulunmaktadır. Kız çocuklarının doğdukları günden itibaren uğradıkları her türlü ayrımcılık, aile-içi şiddet, töre ve namus cinayetleri, çocuk istismarı gibi günümüzde aileyi tehdit eden birçok problemin aşılmasında ve toplumsal duyarlılığın geliştirilmesinde dinî değerlerin sağlıklı ve doğru bir biçimde topluma ulaştırılması büyük önem arz etmektedir.

⁵⁶¹ Aile Rehberi, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yay., Ankara 2008, s. 53-93.

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın hizmet politikalarına ışık tutan bu dinî değerlerin topluma ulaştırılmasında; müftü, vaiz, imam, Kur'an Kursu öğreticisi, müezzin gibi toplumla birebir ilişki içinde bulunan din hizmeti kadrolarının önemli bir potansiyel oluşturdıkları bilinen bir husustur.

Bugün ülkemizde Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı din hizmetleri kadrosunda 76.443 personel çalışmaktadır⁵⁶². 31.12.2007 tarihi itibarıyla ülkemizde 76.096 cami⁵⁶³, 6770 Kur'an Kursu⁵⁶⁴ bulunmaktadır. Yalnızca Cuma namazlarında hitap edilen erkek cemaat sayısı ortalama 18 milyon kişidir. 2006-2007 öğretim yılında Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı Kur'an kurslarına devam eden 231.818 kişiden 144.341'i kadın, 11.590'ı erkek olmak üzere 155.938 kişi mezun olmuştur⁵⁶⁵. Diyanet İşleri Başkanlığı özellikle son yıllarda, gerek Kur'an kursları eğitim müfredatı, verilen hutbeler ile İslam dininin öğretilerine uygun olarak ahlâkî değerler üzerine inşa edilen, karşılıklı saygı ve güven esasına dayalı bir aile modelini sunmaya ve aile bütünlüğünün sağlanmasına katkı sağlamaya gayret etmektedir.

Diyanet İşleri Başkanlığı ayrıca 2006/17 sayılı Başbakanlık genelgesiyle “çocuğa ve kadına yönelik şiddetin önlenmesi konusunda toplumu bilinçlendirmek ve çeşitli etkinlikler düzenlemek”, “şiddete uğrayan kadınların başvurabilecekleri, rehberlik ve danışmanlık hizmeti alabilecekleri merkezlerin tanıtımı ve kadınlara yönelik bilinç yükseltme ve eğitim çalışmaları konusunda ulusal bir bilgilendirme kampanyası yürütmek”, “töre ve namus cinayetlerinin önlenmesi konusunda toplumu bilinçlendirmek” konularında sorumlu kuruluş olarak gösterilmektedir.

Yukarıda da gösterildiği gibi ülkemizde özellikle son 20 yıl içindeki hızlı sosyo-kültürel değişmeye paralel olarak aile destek hizmetlerinde resmi ve sivil kurumsal yapılanmalar hız kazanmıştır. Bütün bu gelişmeler, ülkemizde aile destek hizmetleri konusunda artan ihtiyaca paralel olarak gelişen duyarlılığı göstermektedir.

Diyanet İşleri Başkanlığı da yasa tanımına uygun olarak il ve ilçe müftülükleri bünyesinde ailelerin dinî konudaki ihtiyaçlarına cevap vermek üzere Aile İrşat ve Rehberlik Büroları⁵⁶⁶ oluşturmuştur⁵⁶⁷. 2003 yılında 6 pilot ilde faaliyete başlayan Aile Bü-

⁵⁶²http://www.diyaret.gov.tr/turkish/tanitim/istatistiksel_tablolar/1_personel/1_3_istatistiki_bolge_birimleri_siniflamasina_ve_kadrolarina_gore_personel_sayisi_Muftulukler.xls

⁵⁶³http://www.diyaret.gov.tr/turkish/tanitim/istatistiksel_tablolar/2_cami/2_1_cami_sayisi.xls

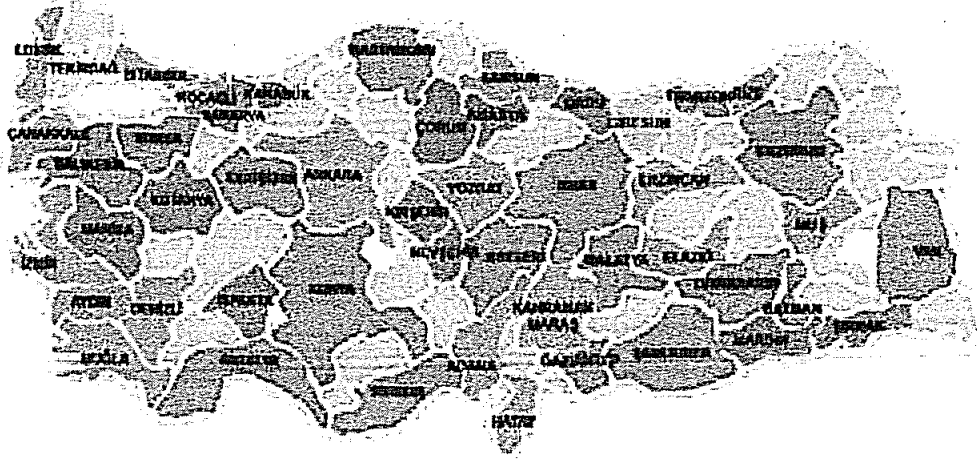
⁵⁶⁴http://www.diyaret.gov.tr/turkish/tanitim/istatistiksel_tablolar/3_Kur'an_kursu/3_3_istatistiki_bolge_birimleri_siniflamasina_gore_Kuran_kursu_kursiyer_ve_bitiren_kursiyer_sayisi.xls

⁵⁶⁵http://www.diyaret.gov.tr/turkish/tanitim/istatistiksel_tablolar/3_Kur'an_kursu/3_3_istatistiki_bolge_birimleri_siniflamasina_gore_Kuran_kursu_kursiyer_ve_bitiren_kursiyer_sayisi.xls

⁵⁶⁶ Aile İrşat ve Rehberlik Büroları, tebliğin geri kalan kısmında “Aile Büroları” şeklinde kısaltılarak kullanılacaktır.

⁵⁶⁷ Aile Büroları, Diyanet İşleri Başkanlık makamının 15 Nisan 2002 tarih ve B.02.1.DİB.0.10.070-199 sayılı onayı ile hizmet vermektedir. Ayrıca, Diyanet İşleri Başkanlığı Görev ve Çalışma Yönetmeliği'nin 30. maddesinde 22/12/2006 tarih ve 100 sayılı onay ile “Camilerin içinde ve dışında toplumun din konusunda aydınlatılması,

roları, 2007 yılına gelindiğinde “Aile İrşat ve Rehberlik Büroları” adını almış, 2008 yılı itibariyle 49 ile yaygınlaştırılmıştır⁵⁶⁸. Söz konusu iller, aşağıdaki harita üzerinde gösterilmiştir:



Resim 1.1.

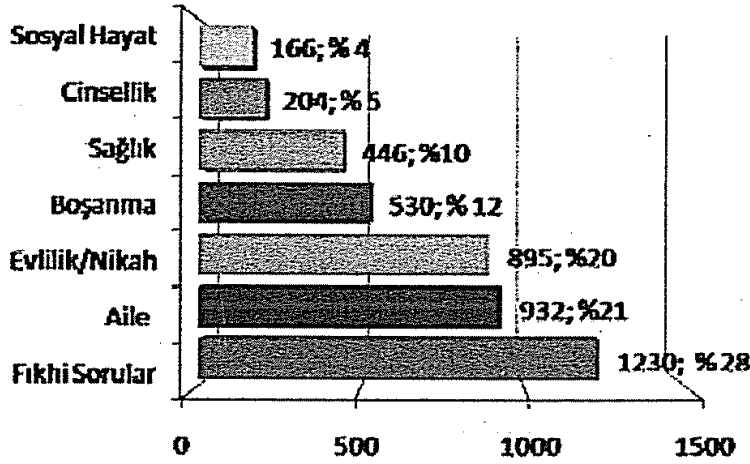
Aile Bürolarında, halen Başkanlık bünyesinde vaiz, din hizmeti uzmanı, din eğitimi uzmanı gibi din hizmeti kadrolarında çalışan personelden istifade edilmektedir. Bürolara yapılan müracaatlar standart bir karteks formuna işlenerek Başkanlığımızda toplanmakta ve arşivlenmektedir. Buna göre, örneğin 2008 yılı Aile Bürosu Raporuna göre söz konusu bürolara yapılan başvuruların sayısı 4403'tür⁵⁶⁹. Bürolara yapılan başvuruların genel konu dağılımı aşağıda gösterilmiştir:

vatandaşlara vaaz ve irşat yoluyla din hizmeti götürülmesi ile ilgili iş ve işlemleri yapmak, bu maksatla İrşat ve Rehberlik Merkezleri oluşturmak”, Din Hizmetleri Dairesi Başkanlığı İrşat Hizmetleri Şubesi Müdürlüğü'nün görevleri arasında zikredilmektedir.

⁵⁶⁸ Bu iller alfabetik sırasıyla Adana, Amasya, Ankara, Antalya, Aydın, Balıkesir, Batman, Bursa, Çanakkale, Çorum, Denizli, Diyarbakır, Edirne, Elazığ, Erzincan, Erzurum, Eskişehir, Gaziantep, Giresun, Hatay, Isparta, İstanbul, İzmir, Kahramanmaraş, Karabük, Kastamonu, Kayseri, Kırşehir, Kocaeli, Konya, Kütahya, Malatya, Manisa, Mardin, Mersin, Muğla, Muş, Nevşehir, Ordu, Rize, Sakarya, Samsun, Sivas, Şanlıurfa, Şırnak, Tekirdağ, Trabzon, Van ve Yozgat'tır.

⁵⁶⁹ Bkz. 27.03.2009 tarih B.02.1.DİB.0.12.01/204 sayılı Valiliklere gönderilen “Aile İrşat ve Rehberlik Büroları Raporu/2008, s. 6”.

**2008 Yılında Aile Bürolarına Yapılan Başvuruların
Genel Konu Dağılımı**



Tablo 1.1

Aile Bürolarında sunulan danışmanlık hizmetinin 3 temel işlevinden söz etmek mümkündür:

I. Bilgilendirme/Aydınlatma:

Sağlıklı dinî bilgilendirme, -aileye destek hizmeti sunan diğer kurumsal yapılardan farklı olarak- aile odaklı sorunlarda Aile Bürolarının en önemli ve öncelikli işlevini oluşturmaktadır⁵⁷⁰. Tablodan da anlaşılacağı gibi 2008 yılı içinde Aile Bürolarına müracaat eden vatandaşlarımızın %28'i dinî bilgilendirme talebinde bulunmuş ve fıkıh sahasına ilişkin sorular sormuştur. Fıkıh sahası dışındaki konu başlıklarında da "bilgilendirme" işlevi önem arz etmektedir. Fıkıhî konularda bilgilendirme talebi ile yapılan başvuruların büyük bir bölümü arşivlenmemekle birlikte evlilik/nikâh ve boşanma konuları başta olmak üzere çok çeşitli konularda meselenin "dinî boyutu" öğrenilmek istenmektedir. Buna göre Aile Bürolarının, müftülüklerin "fetva" birimleri olarak da işlev gördüğü anlaşılmaktadır⁵⁷¹.

Ancak gerek müftülüklerin "fetva" birimlerinin ve varsa aile bürolarının, gerekse Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı vaiz, imam, Kur'an Kursu öğreticisi gibi din hizmeti kadrolarının dini bilginin topluma ulaştırılması konusunda potansiyel gücünü yeterince iyi kullanamadığı da bir gerçektir. Bu konuda 2006 yılında Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü ile Türkiye İstatistik Kurumu tarafından Türkiye'de aile politikalarına ışık tutmak üzere yapılan "Aile Yapısı Araştırması"ndan elde edilen

⁵⁷⁰ Aile Bürolarının toplumu din konusunda aydınlatma işlevi, Diyanet İşleri Başkanlığı Görev ve Çalışma Yönetmeliği'nin yukarıda gösterilen ilgili maddesinde de zikredilmektedir.

⁵⁷¹ Bkz. 18.02.2008 tarih B.02.1.DİB.0.12.01/204 sayılı Valiliklere gönderilen "Aile Büroları Raporu/2007, s. 5".

veriler oldukça dikkat çekicidir. Araştırmaya göre “dini bilgiyi nereden edindikleri” şeklindeki soruya ankete katılanların %58’i aileden/*akrabadan* cevabını vermiş; din görevlilerinin oranı ise %15,7’de kalmıştır. Kur’an Kursu’ndan dini bilgi edinmeyi tercih edenlerin oranı ise % 6,4’tür⁵⁷². Her iki oranı topladığımızda cami, müftülük ve Kur’an kurslarının dini bilgilendirme konusunda toplumun yalnızca beşte birine sağlıklı dini bilgiyi ulaştırabildiği anlaşılmaktadır. Ankete katılanların %10,3’ü okuldan, %6,6’sı dini kitaplardan %2,7’si diğer kaynaklardan dini bilgi edindiğini söylemiştir.

Araştırma bulgularından hareketle Aile Bürolarının, %58’i aile ve akrabaları aracılığı ile dini bilgi edinmeyi tercih eden bir toplum için önemli bir potansiyel oluşturduğu da ortaya çıkmaktadır. Bu konuda bürolarda yürütülen danışmanlık hizmetlerinden elde edilen verilerin analiz edilerek kurumsal hizmetlere yön vermesi sağlandığı takdirde bu potansiyel en yüksek düzeyde açığa çıkabilecektir.

Öte yandan gerek Aile Bürolarında gerekse fetva bürolarında bilgilendirmeye konu olan bazı meselelerin günümüz ailesinin problemlerine ne ölçüde ışık tutabildiği konusunu yeniden değerlendirmek artık bir zaruret haline gelmiştir. Özellikle nikâh ve boşanma konularında mevcut literatürü ve yasal mevzuatı da dikkate alan “sorun” bazı mütalaalara ihtiyaç duyulmaktadır. Nitekim 2008 yılında Aile Bürolarına yönelik olarak gerçekleştirilen ankette görevliler, evlilik ve boşanmalarda özellikle dinî tören-resmi nikâh ayrımı konusunda zihinlerinin net olmadığını ifade etmişler, ilgili konularda Din İşleri Yüksek Kurulu tarafından oluşturulacak ortak bir söyleme ihtiyaç duyduklarını çoğunlukla ifade etmişlerdir⁵⁷³.

2008 yılına ait 595 karteks üzerinde yapılan incelemeye göre evlilik ve nikâh başlıkları altında Aile Bürolarına yapılan başvuruların konuları ve diğer müracaatlar içindeki oranı aşağıda gösterilmiştir:

Tablo 1.2.

BOŞANMA	Başvuru sayısı	Başvuru oranı
“Talak” İfadeleri	146	%58
Boşanma Sebepleri	50	%20
Boşanma Sonrası Sorunlar	32	%13
Boşanma Sonrası Evlilik	24	%9
TOPLAM	252	%100

⁵⁷² Aile Yapısı Araştırması 2006, TÜİK- Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Ankara 2006, s. 22.

⁵⁷³ 29.03.2009 tarih B.02.1.DİB.0.12.01/204 sayılı Valiliklere gönderilen “Aile Büroları Raporu/2008.

EVİLİK/NİKAH	Başvuru sayısı	Başvuru oranı
Dinî Tören	136	%40
Evlilik Öncesi Süreçler	51	%15
“Nikâh” odaklı Fıkî Sorular	49	%14
Çok Eşlilik	12	% 4
Küçük Yaşta-Zorla Evlilik	9	%3
Aldatma	56	%16
Evlilikte İnanç Farklılıkları	30	%8
TOPLAM	343	%100

Tablo 1.3.

Tablolarda gösterildiği gibi evlilik/nikâh başlığı altında incelenen soruların % 40’ı “dinî tören”, boşanma başlığı altında incelenen başvuruların % 58’i “talak ifadeleri” üzerinedir. 2008 yılına ait söz konusu başvuruların incelenmesine dayalı değerlendirme raporunda da özellikle dinî tören ve resmi nikâh arasındaki farklılık ve çelişkilerden kaynaklanan soruların yoğunluğu gündeme getirilmiş; Aile Büroları ile Din İşleri Yüksek Kurulu arasında daha sağlam bir ilişki ve işbirliği imkânının değerlendirilmesinin gerekli olduğu vurgulanmıştır⁵⁷⁴.

Son olarak Aile Bürolarının bilgilendirme/aydınlatma işlevi konusunda belirtilmesi gereken bir husus da bilgi alma talebi ile yapılan başvuruların, verilen bilgi yanında rehberlik ve yönlendirmeyi de gerektirebilmesidir. Örneğin, “gizli nikâhın dinimizdeki yeri”ni öğrenmek isteyen bir müracaatçıya, konunun dinî boyutu hakkında bilgi vermek yeterli olmamakta, aynı zamanda müracaatçının içinde bulunduğu psikolojik durum sebebiyle rehberlik ve yönlendirme ihtiyacı da ortaya çıkmaktadır. Yahut da örneğin “kürtaj” konulu bir başvuruda uzman jinekolog, ruhsal sorunları sebebiyle ibadetlerinde “vesvese”ye dayalı güçlükler yaşayan bir kişinin uzman psikolog/psikiyatr desteği almaya yönlendirilmesi gerekmektedir. Bu konuda kartekslerin ne kadarının bilgilendirme işlevini karşıladığını tespit etmek mümkün olmakla birlikte, sadece bilgilendirme amaçlı yapılan başvuruların tespiti için daha kapsamlı ve ayrıntılı bir çalışmaya ihtiyaç duyulmaktadır.

⁵⁷⁴ Rapor, Din Hizmetleri Dairesi Başkanlığı’ndan temin edilmiştir.

II-Dinî Danışmanlık ve Rehberlik:

Dinsiz bilim topal, bilimsiz din kördür.

A. Einstein

Farklı inanç, düşünce, tutum ve davranışların bir arada, kavgasız ve yekdiğerini ötelemeyen yaşayabilmesine duyulan ihtiyaç her geçen gün daha da derinden hissedilmektedir. İslam dini, bu ihtiyacı bütün incelikleriyle karşılayacak öğretilere sahiptir. Nitekim bugün bütün dünyada genel olarak dinlere ve manevî deneyimlere, özel olarak İslam dinine yöneliş artmış; sosyal bilimciler araştırma sahalarını dinlerin çağın yaralarına merhem olacak konularına kaydırmaya başlamışlardır. Bunlar arasında psikoloji biliminin bu tebliğin amaç ve içeriği açısından özel bir yeri vardır. Zira psikoloji bilimi, bireylere ve ailelere sunulan destek hizmetlerinde merkezî bir konuma sahiptir.

Dinin insan psikolojisi üzerindeki etkisi ve psikoloji bilimi içindeki yeri özellikle 20. yy.ın son yarısında tartışılmaya başlanmıştır. Bireylerin dine yönelişlerinin artması ve birtakım dinî ritüellerle rahatlama istekleri; genel psikoloji bilimi içinde dine karşı dışlayıcı tutumun bırakılmasını, bu dönemden itibaren giderek dinin, imkânlar sunan bir kaynak olarak düşünülmesini beraberinde getirmiştir. Gerek psikoloji, gerekse psikiyatri biliminin metafizik ve mistik tecrübeye atıfta bulunan yeni yaklaşımları ve farklı yöntemleri yine bu dönemden sonra ortaya çıkmıştır⁵⁷⁵. Sonuç olarak pozitivist anlayışın, bilimsel öğretiler ile dinî öğretilerin ilişkisi bakımından öngördüğü çatışmacı yaklaşımın zihinsel birtakım varsayımlara dayandığını ve bu varsayımların yavaş-yavaş terk edilmeye başladığını söylemek yerinde olacaktır⁵⁷⁶.

Bugün artık inanç ile insan psikolojisi arasındaki güçlü ilişki fark edilmiş, bu ilişki son zamanlarda bilimsel ve popüler düzeyde birçok araştırmanın konusu olmuştur. Örneğin; dinin insan hayatına yüklediği umut, iyimserlik, sevgi ve ilgi, amaç, sorumluluk ve vicdan ile fedakârlık ve diğerkâmlık gibi değerlerin bilinçli ve yüksek dindarlık düzeylerinde arttığı tespit edilmiştir⁵⁷⁷. Aynı şekilde genel olarak dinlerin yüksek düzeyde sosyal bütünleşme ve destek sağladığı, zararlı sağlık davranışlarını önlediği ve insan hayatına kutsal bir değer atfetmesi sebebiyle intihar riskini azalttığı tespit edilmiştir⁵⁷⁸.

⁵⁷⁵ Din psikolojisinin genel psikoloji bilimi içindeki yerini değerlendiren müstakil bir çalışma için Bkz. Aydın, Ali Rıza, "Çağdaş Araştırmalar Işığında Din Psikolojisine Bir Bakış", Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi IV (2004), s. 49-59.

⁵⁷⁶ Bu konuda Time dergisinde yayınlanan popüler bir makale için Bkz. "The Biology of Belief", Time, Şubat 2009, <http://www.time.com/time/health/article/0,8599,1879016,00.html>. Ayrıca güncel bir yayın çalışması yakın zamanda Nevzat Tahrân tarafından yapılmıştır. Bkz., İnanç Psikolojisi -Ruh, Beyin ve Akıl Üçgeninde İnsanoğlu-, Ankara 2009.

⁵⁷⁷ Karacoşkun Doğan, "Din Görevlilerinin Bireylerin Dinî Görünüşlü Kişisel ve Sosyopsikolojik Problemlerine Katkı Sağlayabilme Yolları", I. Din Hizmetleri Sempozyumu (3-4 Kasım 2007), C. II, Ankara 2008.

⁵⁷⁸ Sayar Kemal, "İntihar ve İnanç Sistemleri", Türkiye Psikiyatri Derneği 6. Bahar Sempozyumu (24-28 Nisan 2002).

Dinin insan psikolojisi üzerindeki olumlu etkilerinin fark edilmesi, din adamlarının psikolojik rehberlik, dini danışmanlık ve manevi bakım alanlarında hizmet sahalarını genişletmesini beraberinde getirmiştir. Yapılan bir araştırmadan elde edilen bulgulara göre ABD’de bireysel sorunu olan kişilerin %39’u psikolojik rehberlik hizmetini din adamlarından almaktadır. Bu oranın psikiyatristlerden, psikologlardan, doktorlardan, evlilik danışmanlarından ve sosyal çalışma uzmanlarının tamamına yapılan başvuruların oranından daha fazla olduğu kaydedilmektedir⁵⁷⁹. ABD’de ilahiyat okullarının müfredatında psikolojik rehberlik eğitime yer verilmesi, bu alanda müstakil lisansüstü eğitim programlarının bulunması dikkat çeken bir diğer husustur.

Ülkemizde de 2007-2008 öğretim yılından itibaren Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde “Yaygın Din Öğretimi ve Uygulamaları” bölümü açılmış, eğitim müfredatında kişiler-arası iletişim, iletişim ve halkla ilişkiler, kişilik ve uyum problemleri, sosyal psikoloji, dini rehberlik ve danışmanlık, grupla psikolojik yardım gibi derslere yer verilmiştir. Bu umut verici gelişmenin önemli bir başlangıç olduğu göz ardı edilmeksizin, eğitim müfredatı bakımından daha da zenginleştirilmeli, yüksek lisans ve doktora programları ile desteklenmeli ve özellikle öğretim elemanı kadroları “psikoloji” bölümlerinin yetkin kadroları ile zenginleştirilmelidir. Böylelikle söz konusu bölümde eğitimlerini tamamlayacak uzman kadroları ile Aile Büroları, dini rehberlik ve danışmanlık hizmetini olması gerektiği biçimde üretecek merkezler haline gelebilecektir.

III- Yönlendirme:

Aile Bürolarına yapılan başvurularda aile-içi şiddet, alkol ve madde bağımlılığı, kadının sosyal statüsü, televizyon ve internet bağımlılığı, çocuğun eğitimi, kadın ve üreme sağlığı, cinsel istismar, çocuğun ihmal ve istismarı gibi çok çeşitli konular göze çarpmaktadır. İlk bakışta dinî inançla ilişkilendirilmesi güç görünen bu konuların büyük bir kısmı sadece Aile Bürosu görevlilerinin değil, vaiz, imam, Kur’an Kursu öğreticisi gibi din hizmeti kadrolarının da karşı-karşıya bulunduğu, ancak Aile Bürolarının kuruluşuna kadar kişisel görüş ve çabalarla karşılık bulmuş sorunlardır.

Gerçekten de İslam dini, hayatın her alanında tezahür eden sorunlara karşılık gelen bir değerler sistemini öngörmektedir. Modernleşmenin beraberinde getirdiği pek çok sorunla iç-içe geçen söz konusu sahalarda, din görevlisinin kaçınılmaz olarak karşı-karşıya bulunduğu ve din görevliliği ehliyeti dışında farklı donanım ve formasyonları gerekli kılan durumlarda ilgili meslek grupları ve kurumsal yapılarla işbirliğini ve başvuruları bu yapılara yönlendirme lüzumunu ortaya çıkarmaktadır. İşte Aile Bürosu görevlileri, gerekli durumlarda aileye yönelik hizmet üreten resmî ve sivil kurumlara

⁵⁷⁹ Köylü Mustafa, “Din Hizmetlerinde Çağdaş Yönelimler ve Faaliyetler -ABD ve Kanada Örneği-”, I. Din Hizmetleri Sempozyumu (3-4 Kasım 2007), C. II, Ankara 2008, s. 536.

yönlendirmelerde bulunmaktadır⁵⁸⁰. Bu anlamda söz konusu bürolarda sunulan aile destek hizmetinin önemli bir yüzü, toplumu aileye yönelik hizmet veren kurum ve kuruluşlar hakkında bilgilendirmek ve uygun yönlendirmeleri yapmak olarak açığa çıkmaktadır. 2008 yılının son altı ayında “sağlık” üst başlığı altında Aile Bürolarına yapılan 135 başvuruya ait yönlendirme sayı ve oranları aşağıda gösterilmiştir:

SAĞLIK	Başvuru sayısı	Yönlendirme	Yönlendirme Oranı
Ruhsal Sorunlar	65	51	%79
Aile Planlaması	17	2	%12
Kürtaj	34	5	%15
Engelliler	6	2	%33
Alkol ve Madde Bağımlılığı	13	13	%100
TOPLAM	135	73	%55

Özellikle ruhsal sorunlar başlığı altında incelenen başvuruların %79'unun, alkol-madde bağımlılığı başlığı altında incelenen başvuruların ise tamamının ilgili uzmanlara yönlendirilmiş olması dikkate değer bir husustur.

Bütün üst başlıklarda yönlendirme ve işbirliği yapılan kurumlardan bazıları üniversitelerin ve devlet hastanelerinin ilgili klinikleri, SHÇEK'e bağlı Aile Danışma Merkezleri ve Kadın Konukevleri, Din İşleri Yüksek Kurulu Fetva Hattı, Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri, Halk Eğitim Merkezleri, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Rehberlik Servisleri, baroların Kadın Hukukî Komisyonlarıdır.

Aile Bürolarında vatandaşlarımıza sunulan dinî rehberlik ve danışmanlık hizmetinin kalite standartlarının oluşturulmasına yönelik çalışmalar ise henüz oluşturulma aşamasındadır. Aile hizmetlerine ilişkin uluslararası uygulamalara paralel olarak geliştirilmesi gereken kalite standartları, “vaka yönetimi (hizmetlerin başlatılması, değerlendirilmesi, planlanma-uygulama-sonlandırma) ile ilgili standartlar, aile merkezli uygulama, hizmet alanların memnuniyeti, hizmet koordinasyonu, gizlilik ve mahremiyet, hizmetin erişilebilirliği, personelin yetkinliği, süpervizyon, eğitim ve profesyonel gelişim, sağlık ve güvenlik”ten oluşmaktadır⁵⁸¹. Söz konusu standartların geliştirilmesi, aileye yönelik profesyonel hizmet politikasında vazgeçilmez bir hedef olarak düşünülmeli, bu konuda gerekli adımları atmakta gecikilmemelidir.

⁵⁸⁰ Bkz. İl Müftüleri Semineri Sonuç Bildirgesi, (Ankara: 08.11.2006) , 8. Md.

⁵⁸¹ Aile Destek Hizmetlerinin Değerlendirilmesi ve Kalite Standartları Geliştirilmesi, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yay., Ankara 2008, s. 32.

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın aile destek hizmetlerinin önemli bir yüzünü de kadın ve aile konularında güncel problemlere ilişkin yapılan bilgilendirmeler oluşturmaktadır. Aile içi şiddet⁵⁸², çocuk istismarı⁵⁸³, kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmesi⁵⁸⁴, çok eşlilik⁵⁸⁵, töre cinayetleri⁵⁸⁶, kız çocuklarının eğitim haklarının engellenmesi,⁵⁸⁷ ve kadına yönelik ayrımcılık ve hak ihlalleri⁵⁸⁸ gibi birçok güncel konuda Diyanet İşleri Başkanlığı halkımızı ilgili konuların dini yönü hakkında sağlıklı bilgi ile buluşturarak aile kurumunu tehdit eden sorunlar konusunda toplumsal duyarlılığın geliştirilmesi için çaba sarf etmektedir.

Sonuç

Görüldüğü gibi Diyanet İşleri Başkanlığı, aile destek hizmetlerinde gerek önleyici/*koruyucu*, gerekse yönlendirici ve bilgilendirici hizmetleriyle önemli bir güce sahiptir. Bu potansiyel gücün daha etkili bir biçimde kullanılabilmesi için aşağıdaki teklifleri sunmaktayız:

1- Ülkemizde aileye destek hizmeti götüren kurumlar arasında Diyanet İşleri Başkanlığı'nın da etkin bir rol üstlenmesi, bu konuda vazgeçilmez bir sacayağı olarak işlev kazanması için gerekli yasal düzenlemeler yapılmalı ve altyapı sorunları giderilmelidir.

2- Kurum-içi danışma birimleri olarak hayata geçirilen Aile Bürolarında istihdam edilen ve topluma yönelik dinî bilgilendirme de yapmak durumunda olan İlahiyat Fakültesi mezunu kadroların, din bilimleri açısından sahip oldukları formasyon yanında ulusal ve uluslararası geçerliliğe sahip psikolojik danışmanlık ve rehberlik eğitimi almaları da sağlanmalıdır.

3- Aile Bürolarında sunulan hizmetlerin kalite standartlarının oluşturulmasına yönelik çalışmalara ivedilikle başlanmalı, bu konuda gerekli adımları atmakta gecikilmemelidir.

⁵⁸² Bkz. İl Müftüleri Semineri Sonuç Bildirgesi, (Van: 27.05.2008), 9. Md.

⁵⁸³ Bkz. İl Müftüleri Semineri Sonuç Bildirgesi, (Van: 27.05.2008), 9. Md., İl Müftüleri Semineri Sonuç Bildirgesi, (Antalya: 13.11.2007), 11. Md., Müftüleri Semineri Sonuç Bildirgesi, (İzmir: 14-16.03.2007), 7. Md.

⁵⁸⁴ Bkz. İl Müftüleri Semineri Sonuç Bildirgesi, (Van: 27.05.2008), 6. Md.

⁵⁸⁵ Bkz. İl Müftüleri Semineri Sonuç Bildirgesi, (Van: 27.05.2008), 7. Md.

⁵⁸⁶ Bkz. İl Müftüleri Semineri Sonuç Bildirgesi, (İzmir: 14-16.03.2007), 1. Md.

⁵⁸⁷ Bkz. İl Müftüleri Semineri Sonuç Bildirgesi, (Ankara: 08-11.09.2007), 5. Md.

⁵⁸⁸ Bkz. İl Müftüleri Semineri Sonuç Bildirgesi, (Antalya: 28.02.2006), 11. Md., İl Müftüleri Semineri Sonuç Bildirgesi, (Antalya: 28.02.2006), 11. Md. ve İl Müftüleri Semineri Sonuç Bildirgesi, (Bolu: 26-30.06.2005): Kadın Hakları.

4- Aile Bürolarına yapılan başvurular yerel ve ulusal ölçekte kalite standartlarına uygun olarak analiz edilmeli, elde edilen veriler gerek Aile Bürolarında gerekse Başkanlığımızın farklı birimlerinde yürütülen hizmetlere yansıtılmalıdır.

5- Din İşleri Yüksek Kurulu tarafından aile bürolarına yapılan “aile” ve “kadın” odaklı müracaatlar incelenerek özellikle nikâh ve boşanma konularında mevcut literatürü ve yasal mevzuatı da dikkate alan “sorun” bazlı çalışmalar yapılmalı, çalışmalardan elde edilen veriler büro görevlileri ve müracaatçıların yararlanabilecekleri iki ayrı düzeyde kitaplaştırılmalıdır.

6- Ülkemizin en ücra köşesine kamu hizmeti götüren bütün din hizmetleri sınıfı, aile destek hizmetlerinin doğal bir ayağı olarak gerekli hizmet-içi eğitimlerden yararlandırılmalıdır.

7- Diyanet İşleri Başkanlığı’nın aile destek hizmetlerine katkısını geliştirmek amacıyla danışman kadrolar (psikiyatr, psikolog, sosyolog, hukuk danışmanı gibi) oluşturulmalıdır.

8- Aile destek hizmetlerinin bir ekip çalışması içinde yürütülmesi gerektiği unutulmamalı, gerek resmî gerekse sivil örgütlerin işbirliğinin daha etkin bir biçimde hayata geçirilmesi için gerekli adımlar atılmalıdır.

KAYNAKLAR:

Aile Destek Hizmetlerinin Değerlendirilmesi ve Kalite Standartları Geliştirilmesi, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yay., Ankara 2008.

Aile Rehberi, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yay., Ankara 2005.

Aile Yapısı Araştırması 2006, TÜİK- Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Ankara 2006.

BATTAL Ahmet, Boşanma Sebepleri –Bilimsel Araştırma Projesi Uygulama Sonuçları-, ADAG- Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, İstanbul 2008.

SAYAR Kemal, “İntihar ve İnanç Sistemleri”, Türkiye Psikiyatri Derneği 6. Bahar Sempozyumu (24-28 Nisan 2002).

TARHAN Nevzat, İnanç Psikolojisi, Timaş Yay., Ankara 2009.

“The Biology of Belief”, Time, Şubat 2009,

<http://www.time.com/time/health/article/0,8599,1879016,00.html>

TÜRKARSLAN Nesrin-Demirkan Yurtkuran Semra, Üniversite Son Sınıf Öğrencilerinin Evliliğin Kuruluşuna İlişkin Görüş ve Düşünceleri, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (Bilim Serisi), Ankara 2007.

Yerinde Bilgi Edinme Projesi -Ülke Raporları-, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yay., Ankara 2008.

I. Din Hizmetleri Sempozyumu (3-4 Kasım 2007), C I-II, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara 2008.

18.02.2008 tarih B.02.1.DİB.0.12.01/204 sayılı Valiliklere gönderilen “Aile Büroları Raporu/2007.

29.03.2009 tarih B.02.1.DİB.0.12.01/204 sayılı Valiliklere gönderilen “Aile Büroları Raporu/2008.

V. Aile Şurası “Aile Destek Hizmetleri” Bildirileri, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yay., Ankara 2008.

BAŞKAN – Hicret Hanım’a teşekkür ediyorum. Gerçekten bu konu Türkiye’de yeni. Diyanet İşleri Başkanlığı üç – dört senedir uygulamaya başladı bunu. Pilot bölgelerde başladı, sonra diğer müftülüklerimize de yaygınlaştırılıyor faydası görüldüğü için. Vatandaşımıza dinî açıdan yardımcı olmak, bu konuyla ilgili soracakları sorulara cevap vermek ve aile konulu sorunlarıyla ilgili dinden kaynaklandığını veya dine dayandırıldığını düşündükleri birtakım problemleri paylaşarak doğrusunu öğrenmek önemli bir şey ve hakikaten bu ses getirdi, daha doğrusu sonuçlar olumlu. En azından din adına bir şeyler yapıyorsa erkek veya hanımı, diyelim ki eşler din adına birtakım şeyler yapıp da dine dayalı bazı problemler ortaya çıkıyorsa, ailede huzursuzluk varsa. Neyin din olup olmadığını onlara anlatacak, kendi alanında yetişmiş, rehberlik, danışmanlık, psikolojik vesaire diğer alanlarda da yani modern bilimin bu alanda sunduğu, diğer sahalarda da gerekli kurslar almış elemanların buralarda bulunması son derece önemli.

İnsanlarımızı rahatlatma, en azından problemlerini azaltmak açısından önemli. Bu açıdan Hicret Hanım, Ankara’daki örnekten de hareket ederek yapılan faaliyetleri anlattılar.

TARTIŞMA

BAŞKAN - Şimdi, yarım saat civarında katılımcıların ve tebliğ sahiplerinin belki katkı veya sorulacak sorulara verecekleri cevaplar olacaktır. Bunları tespit edelim. Yalnız, üçer dakika içerisinde anlatabilirlerse meramlarını, önemli gördükleri hususu üç dakika içinde takdim edebilirlerse, burada soru sordukları tebliğ sahibi de onu açıklama fırsatı bulabilir.

İbrahim Bey, buyurun.

Prof. Dr. İBRAHİM HAKKI AYDIN – Teşekkür ediyorum Sayın Başkanım, saygılar sunuyorum.

Yalnız, bir hususu ifade etmek istiyorum. Bu programın organizesinde en yetkili safha olarak Din Hizmetleri Daire Başkanımız. Sayın Daire Başkanım, bir ricam olacaktır. İnşallah bundan sonraki toplantılarda, sempozyumlarda bu hususun göz önünde bulundurulmasını arzu ediyorum. O da şu: Biz, Türkiye’nin değişik yerlerinden kalkıp buraya gelen katılımcıyız. Fakat Sayın Başkanın burada bize takdir ettiği süre üç dakika. Üç dakika içerisinde biz derdimizi anlatamıyoruz, böyle bir sorunumuz var, böyle

bir sıkıntımız var. Bu aslında buranın sorunu değil. Genelde Türkiye'deki sempozyumların sorunu. Bu bakımdan ben hazırlık yaptım...

BAŞKAN – Size beş dakika veriyorum.

Prof. Dr. İBRAHİM HAKKI AYDIN – Teşekkür ediyorum.

Ben bu beş dakika içerisinde Ayşe Sucu Hanımefendi, Diyanet Vakfı kadın faaliyetlerinden sorumlu. Türkiye'de, gerek kadın olsun gerek aile olsun, bu konularla ilgili kurulan birtakım teşkilatlar var, dernekler var, genel müdürlükler var. İşte, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aile Genel Müdürlüğü, işte Diyanet İşleri Başkanlığının faaliyetleri var, Türkiye Diyanet Vakfının faaliyetleri var. Yalnız, bir hususu ifade etmek istiyorum. O da şudur: Kendileri tebliğinde yapılacak faaliyetleri, kadın ve aileyle ilgili planlanan faaliyetlerin ideolojiden uzak olması gerektiğini, bunu öngördüklerini söylediler. Bu son derece önemli bir husus. Şundan dolayı önemli bir husus: Esas itibariyle bu kadın hakları, kadın özgürlüğü konusu, malumunuz olduğu üzere, Batı'da ortaya çıkan bir hareket ve bütün dünyada etkisini hissettiren bir hareket. O bakımdan, ülkemizde bu konularda faaliyet gösteren bu teşkilatların, genel müdürlüklerin ve diğer birimlerin feminizm konusunda son derece dikkatli olmaları gerektiğini düşünüyorum. Feminizm bir ideolojidir, bir tarih yorumu vardır. Ben bugün konuşulandan, sadece burada değil, yazılanlardan şunu görüyorum: Bizim İslamî çevrelerde dahi kadın adına söz söylendiğinde, orada çok rahatlıkla feminizm, feminist kavramları ve feministin tarih yorumunu görüyoruz. Bunun doğru olmadığını düşünüyorum. Bunun ciddi bir etki olduğunu düşünüyorum. Feminizme göre malumunuz olduğu üzere, tarih kadın – erkek mücadelesinden ibarettir, merkeze bu temayı alıyorlar ve tarihte kadın mağdurdur, mazlumdur, zulme uğramıştır, bunun müsebbibi de erkektir. Bu anlamda kadın – erkek arasında bir mücadele serüveni olarak alıyorlar. Oysa biz, 1.400 yıllık bir kültüre, bir geleneğe, vahiy geleneğine sahip kültürün mensupları olarak, Kur'an tarihi, kadın – erkek çatışması üzerine kurmuyor. Kur'an'ın tarih yorumunda hak – batıl mücadelesi vardır. Kur'an'ın tarih yorumunda, mustazaf, müstekbir ayrımı vardır yani ezenler ve ezilenler. Doğru, tarihte ezenler de olmuştur, ezilenler de olmuştur. Allah Teâla, bütün peygamberleri gönderiş amacı olarak, mustazafların yanında olduğunu söylüyor yani ezilenlerin, mazlumların, mağdurların yanında olduğunu söylüyor. “Ve nüridu en nemunne alellezîne'stud'ıfû fi'l-arz...” Biz ise, istiyorduk ki yeryüzünde ezilmekte olanlara lütufta bulunalım, onları önderler yapalım ve onları varisler kılalım. (Kasas, 28/5)

Demek ki, biz bir kültüre sahibiz, vahiy geleneğine sahibiz, onun kavramlarıyla ve onun tarih yorumuyla, tarihe bakmamız gerekiyor; bir bu.

Kendi açımızdan baktığımız zaman konuya, bir defa Kur'an geldiği dönemde bir kadın sorunu olduğunu kabul etmiştir. İlgili ayetlere baktığımız zaman bunu rahatlıkla görüyoruz. Esas itibariyle bütün mağdurların, mazlumların korunması söz konusudur ama kadına ayrı ve öncelikli bir yer verildiğini ben rahatlıkla söyleyebilirim. Bugün de bu konuda problem yok mudur? Elbette vardır ve bahsedilen derneklerin, teşekküllerin

daha da çoğaltılmasının gerekli olduğunu düşünüyorum. Hakikaten bu toplumda, İslâm toplumlarında kadın mağdurdur, mazlumdur. Yalnız bizim, kendi söylemimizi ve kendi dilimizi oluşturmamız lazım. Nasıl olur da 1.400 yıllık bir kültüre, vahiy kültürüne, sahih vahiy kültürüne sahip olan insanlar, bir geleneğin mensupları olarak yabancı kavramlarla konuya nasıl bakabiliriz? Bizim bir adalet kıstasımız yok mudur? Bizim nasları değerlendirme konusunda bir metodolojimiz yok mudur? İlkelerimiz, prensiplerimiz yok mudur?

Evet, demek ki bu hususa dikkat etmenin gerekli olduğunu düşünüyorum.

Sayın Başkanım tekrar bir uyarı yaptı. Bir örnek verecektim ama...

Örnek şu: Biz kendi metodolojimiz açısından tarihe yaklaşıyoruz. Mesela, Razi'den sizlere bir örnek vermek istiyorum. İmam Razi malumunuz olduğu üzere, bizim tefsir tarihinde çok önemli yeri olan bir zat, kendisine müteşekkirciz, Allah gani gani rahmet eylesin, yeri doldurulmayacak birisi ama tefsirine baktığımız zaman, mesela mirasla ilgili... Hani, Nisa Suresi'ndeki 11 ve 12'inci ayetin yorumuyla ilgili bir kadın tasavvuru ortaya koyuyor, bunu bugün anlamak mümkün değil. Hakikaten olumsuz bir tasavvur bu. Yani Kur'an'ın, İslâm geleneğinin, Nebvi geleneğinin bu tasavvuru kabul etmesi mümkün değildir. Yani, işte akıl yönünden eksik, şehvetine düşkün, bir sürü konulardan bahsediliyor orada. Ben tabii işin detayına girmiyorum ama hem yaratılış itibarıyla hem İslâm'ı yaşama, infakta bulunma, ahlâkî duyarlık, bütün bu açılardan bakıyorsun, kadının ikinci derecede bir varlık olarak ortaya konulduğunu görüyorsunuz. Bunu kabul etmek mümkün değildir.

Son olarak şunu söylüyorum: Bu tür eserlerimiz, klasiklerimiz bugün olduğu şekliyle tercüme ediliyor ve yayınlanıyor. Oysa bu tür anlayışların kabul görmesi mümkün değildir. Yani tercüme yaparken bu tür hususlara da dikkat etmenin faydalı olacağını düşünüyorum.

Tekrar hepinize saygılarımı sunuyorum, teşekkür ediyorum. (Alkışlar)

BAŞKAN – Ahmet Bey, buyurun.

Dr. AHMET ÇEKİN – Teşekkür ediyorum Hocam.

Ben, Yasin Aktay Bey'in tebliğinden hareketle bir – iki hususa değinmek istiyorum.

Almanya'nın Heigerloch diye bir şehri var. Bu şehrin etrafında ufak tepecikler var. Bu tepeciklerin altında büyük tüneller var. Vesile oldu oraya gittik bunlar nedir diye. Dediler ki, burası Hitler'in adamlarının atom bombası geliştirmek ve roket teknolojisi geliştirmek üzere deney yaptıkları yer. 1930'larda Almanlar daha büyük bombaları nasıl yaparız ve diğer yerleri nasıl bombalarız diye bu roket teknolojisi üzerinde çalıştılar ama yetmiş sene sonra, bu roket teknolojisi, Ekber Ahmet'in bir makalesinde belirttiği gibi, ulaşmadığı ne dağ bıraktı ne bağ bıraktı. O roket teknolojisinin neticesinde biliyorsunuz, dünyamızın etrafına uydular yerleştirildi, bu uydular sayesinde hepimizin elinde bir cep telefonu var; otuz sene önce siyah beyaz televizyon var mı yok mu diye

tartışırken, bugün yüzlerce binlerce kanala sahip aletler evimizi doldurdu ve bunların içerisinden de, dünyamızın her tarafındaki insanlara bir sürü kültür, ideoloji, yaşam tarzı, tüketim alışkanlıkları akıp duruyor.

Peki, bu tür bir teknolojik yenilik, netice itibarıyla bize bunları getiriyor ama yine dünyanın değişik yerlerinde çıkan fikir akımları da, yaşam tarzları da, bakıyoruz ki belli bir müddet sonra birçok ülke gibi bizim ülkemize de geliyor.

Bu bağlamda aileyle ilgili dikkatinize sunmak istediğim bir husus var. Bizi etkileyen dünya bildiğiniz gibi Batı dünyası. Bu Batı dünyasında en son iki sene evvel, Avusturya’da yapılan bir araştırmada dikkatimi çekti, insanlara soruyorlar, Avusturya halkına: “Siz evlilik öncesi insanların nikâhsız beraberliği konusunda ne diyorsunuz?” Bu halkın yüzde 90’ı onaylıyor bu ifadeyi yani evlilik öncesi nikâhsız beraberlikte bir mahzur yoktur diyor. Yüzde 70’i bu insanların, homoseksüel beraberlikleri ve lezbiyen beraberlikleri onaylıyor, bir kötülük yoktur diye. Yüzde 50’ye yakını bu insanların, yani homoseksüel ve lezbiyenlerin çocuk edinmesini onaylıyor ve daha ilginç, yine aynı bağlamda yapılan bir dindarlık araştırmasında, insanlara diyorlar ki: “Aids hastalığı Allah’ın bir cezasıdır. Kabul ediyor musunuz?” Yüzde 5’i kabul ediyor. Böyle bir Batı dünyasının aileye ve bizim Müslümanlar olarak çok önem verdiğimiz hususlara bakış açısı var.

Bizde ve ne kadar gevşetilirse gevşetilsin bütün dünyada ailenin temelini sadakat oluşturur. Ailede sadakat varsa, yapılan diğer tüm hatalar bir dereceye kadar tolere edilebilir ama sadakatsizlik ve ihanet affedilmez. Ben bu hafifmeşrep dizilerde de gözlemlemeye çalışıyorum, hiç kimse affetmiyor. Ama muhterem dinleyenler, size yukarıda bahsettiğim halkın belleğinde böyle bir şey yok. Onun için, bugün bizim Türkiye’de Müslüman ailesi olarak karşı karşıya kaldığımız ve üzerinde titrememiz gereken iki önemli kavram olduğunu düşünüyorum ve bu kavramların küreselleşmenin tehdidi altında olduğunu düşünüyorum: Bunların birisi sadakat, diğeri ise iffet ve namusdur. İkisi de zaten birbirini tamamlayan kavramlar. Bu ikisinin üzerinde hem din kurumu olarak, Diyanet İşleri Başkanlığı olarak bizim hem de sorumlu bir Müslüman olarak her müminin üzerinde durması ve bu kavramların aşınmasına, içeriğinin boşaltılmasına müsaade etmememiz gerekiyor. Aslında bu sadece dünyayla da bağlantılı değil, sabahki tebliğlerde konuşuldu, Allah’a karşı sorumluluğumuz ve hesapla bağlantılı olduğunu düşünerek, ailemizi ayakta tutmak mecburiyetinde olduğumuzu ifade etmek istiyorum. Bunu yaptığımız takdirde, Türk toplumu dünyada belki örnek gösterilecek bir toplum haline gelecektir. Çünkü Batı toplumunun en büyük ihtiyaç duyduğu hususlardan birisi budur.

Bir diğer belirtmek istediğim husus: Bildiğiniz gibi ülkemizde insanların köyden şehre savrulması sonucu bugün nüfusumuzun yüzde 80’i şehirlerde, yüzde 20 si ise köylerde yaşıyor. Ama şehirde yaşayan insanlarımızın da çok büyük bir kısmı maalesef cezaevlerinde, birçok çocuk da yetiştirme yuvalarına savruldu, birçok insan sahipsiz.

kaldı. Böyle kısa zamanda yüksek oranda şehirleşen toplumların sorunlarının altından tek başına devlet kurumlarının veya devlet müesseselerinin kalkabilme imkânı yok. Onun için herkes elini taşın altına koyup, burada, bu toplumsal sorumluluk anlayışı içerisinde bu sorunlara sahip çıkmak zorunda. Diyanet İşleri Başkanlığı bunu idrak etmiş bir kurumdur. O sebepten dolayı bugün son zamanlarda gerek aileye yönelik, gerek cezaevlerine gerekse diğer sosyal hizmet kurumlarına yönelik hizmetlerimizi ciddiye alıyoruz, onunla ilgili yeni açılımlar yapıyoruz. Arkadaşımız bir kısmını belli etti. Ama bu darda kalmış ve suistimale açık insan kitlelerine, yine kurumsal manada yardımdan başka, ondan daha pozitif yardım yapacak bir kurum da maalesef yok.

Onun için, ben Diyanet İşleri Başkanlığının bu noktada topluma yapacağı hizmetlerin son derece hayırlı ve hayati olduğunu düşünüyorum. Bu konuda çalışan arkadaşlarıma başarılar diliyorum.

Hepinize teşekkür ediyorum. (Alkışlar)

BAŞKAN – Biz de Ahmet Bey'e teşekkür ediyoruz.

Buyurun.

SUZAN YILDIRIM – Herkesi saygıyla selamlıyorum.

Ayşe Hanım'a bir soru sormak istiyorum. Biz taşrada görev yapan arkadaşlar Türkiye Diyanet Vakfı Kadın Kolları Başkanı olarak tanıyoruz sizi. Siz de tebliğinizde, kadınlar kolunun yaptığı faaliyetlerden bahsettiniz. En fazla üyeyle, Türkiye'nin en güçlü STK'sı dediniz. Yaptığınız faaliyetler anladığım kadarıyla merkezde, Başkentte. Bu en fazla üye sayısı ile güçlü bir STK olduğunuz benim dikkatimi çekti. Bu kadar güçlüsünüz, Türkiye'nin diğer bölgelerinde, özellikle kadınların eğitime, öğretime ihtiyacı olan bölgelerinde de faaliyet gösteriyor musunuz? Yoksa faaliyetleriniz sadece Başkent'te mi kalıyor? Bunu öğrenmek istiyorum; bir.

İkincisi: Şube, taşrada şube açmayı düşünüyor musunuz kadınlara daha iyi hizmet götürmek amacıyla?

Teşekkür ediyorum.

Doç. Dr. HATİCE K. ARPAGUŞ – Ben öncelikle teşekkür ediyorum ve kısaca iki katkıda bulunmak istiyorum.

Diyanetin Kadın Faaliyetleri Merkezi ve Aile Destek Hizmeti Faaliyetlerini çok sevindirici ve memnuniyet verici bir açılım olarak görüyorum. Ancak bir de Başbakanlığa bağlı Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğünün de olduğunu öğrendim ve bunlar sevindirici ve önemli açılımlar. Ancak, yine önemsedğim başka bir konu var ki Ayşe Hanım da çok kısa değindi. Popüler kültür ve medya, önemli ve güncel bir konu. Aslında, sempozyumun aile adı altındaki başlığıyla da bağlantılı olarak, özellikle bu kurumların popüler kültüre karşı ne gibi önlemler aldığı veya onların tespit edilen zararlarını önleme açısından ne gibi yaptırıcı rol üstlendikleri üzerinde durmak gerekmektedir.

Mesela bu kurumlar, popüler kültürün yozlaştırdığı, bozduğu aileyi onarıyorlar mı? Anlatımlardan sanki engelleyici müeyyide konulmasa da onarıcı çabaların olduğu anlaşılmaktadır. Hatta zımnen biz âciziz, toplumda köklü bir değişim yapamıyoruz ancak bozulan aile yapısını onarıyoruz şeklinde yorumlanabilecek açıklamalar yapıldı. Bu anlamda, Diyanet ve bunun yanında Millî Eğitim –burada aslında konumuz değil ama- gibi toplumun eğitiminden sorumlu belli başlı kurumların, özellikle kadın kuşağı, sihirli çocuk dizileri, şiddet içeren dizilerle ilgili yaptırıma yönelik bazı faaliyetler içinde bulunmasını gönül arzu ediyor. Hepimizin popüler kültürün toplumda yozlaştırıcı etkileri olduğunu konusunda ortak kanaat oluşturduğu kabul edilmektedir. Bununla ilgili başta Diyanet ve Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü'nün RTÜK'le ilgili çalışmaları var mı? Varsa ne gibi önlemler ve çözümlere ulaşıldığı noktasında açıklık getirilirse memnun olurum. Yoksa da niye yok diye soruyorum. Çünkü bizim Osmanlı'dan günümüze ulaşan toplum yapısında fikhın ağırlık kazandığı bilinen bir realitedir. Tam bu noktada aydınlatıcı olma amacıyla kısaca bir açıklama yapmak faydalı olacaktır. Kaideten fıkhıta hüküm konulurken yalnız olmuş olaylardan hareket edilmez, bizzat olması muhtemel sorunlara da hitap edebilecek cevaplar vaz etme yoluna gidilmektedir. İşte geçmişteki bu hassasiyetten ve uygulamadan hareketle popüler kültürün toplumda yozlaştırıcı etkisinin önüne geçilmesi ivedilikli bir meseledir. Öncelikle popüler kültürün verdiği zararların önlenbilmesi amacıyla bir takım teşebbüslere girişilmesi bu sırada olması muhtemel sorunlara da cevaplar aranması gerekmektedir. Yani uçurumun dibine ulaştıktan sonra mı önlem alacağız yoksa alındı da biz mi bilmiyoruz?

Diğer bir açıklamamı da şu şekilde özetlemem mümkün ki İsmail Hakkı Bey de aslında bu konuya değinmişti. Ayşe Hanım da yaptığı çalışmalarda, toplumda din hizmetleriyle ilgili veya dinin yanlış anlaşılmasıyla ilgili pratik faaliyetler içinde olduğunu söylemişti. Yine Hicret Hanım'ın çalışma alanları arasında bu manada hizmetlerin olduğunu yapılan sunumlardan çıkarmış oluyoruz. Ancak bizler de ilahiyat fakülteleri olarak kurumlarımızda dinin teorik boyutlarıyla ilgili çalışmalar ve eğitim-öğretim faaliyetleri yürütüyoruz. Dolayısıyla işin teorik boyutuyla pratik boyutunun birbirinden haberdar olması ve birbirini destekler manada faaliyet içinde bulunması gerekmektedir. Bizler bu tür çalışma ve uygulama alanlarındaki problemler ve karşılaşılan zorluklardan haberdar olursak bizden mezun olup bu tür kurumlarda çalışacak öğrencilerimizin gerekli donanımı sağlaması yönünde kalıcı adımlar atılmasına katkıda bulunabiliriz. Kurumsal olarak ilahiyat fakülteleri bu tür meselelerin teorisini üretiyor ve zaman zaman toplumda ne gibi problemler olduğuna dair bazı araştırmalar da yapıyor. Ancak bu meselenin işlevsel hale gelmesi için kurumlar arası diyalogun sağlanması ve gerektiğinde toplumda dinin yaşanması sırasında karşılaşılan problemlerin neler olduğuyula ilgili bilgi alınacak veya bunun öğrenilebileceği ortak bir platformun oluşması gerekmektedir. Tabii bu problemlerin kaydedildiği veya fetva dairesine sorulan soruların

toplandığı bir databank gibi bir zeminin kullanıma açılması da olabilir diye düşünüyorum.

İlginiz için teşekkür ediyorum.

BAŞKAN: İbrahim bey buyurun

Doç. Dr. İBRAHİM H. KARSLI: Bütün hâzırına saygılarımı sunarak sözlerime başlıyorum.

Burada görüldüğü gibi üç gün boyunca aile ile ilgili sorunları tartışıyoruz. Bu konuyu yakından ilgilendiren bir husus da Feminizm, yani kadın hakları hareketidir. Çünkü kadın konusundaki anlayış ve uygulamaların değişmesi aile hayatını doğrudan etkilemektedir.

Bilindiği gibi Feminizm Batıda doğmuş felsefi yönü de olan bir harekettir. Temel amacı kadın sorunları ve özgürlüğünü savunmaktır. Toplumsal hayatta kadın erkek rollerinin farklılığının veya cinsiyet eşitsizliğinin toplumsal olduğunu ileri sürer ve eleştirel bir yaklaşımla bu konuyu ele alır.

Feminist hareket içinde kadın ve erkeğin eşitliğini savunan gruplar vardır. Ancak diğer taraftan kadının erkeğe üstün ve erkeğin "tamamlanmamış kadın" olduğunu savunan radikal gruplar da bulunmaktadır.

Bu iddialar ve bunların etkileri sadece doğduğu yer olan Batı dünyası ile sınırlı kalmamıştır. Son iki asırda İslam ülkeleri de dahil olmak üzere bütün dünyada hem kültürel hayatta hem de sosyal ve hukuki yapılanmalarda etkili olmuştur. Son asırlarda İslam düşüncesinin sorunlarıyla ilgilenen Müslüman aydınların neredeyse hepsi bu konuyla şu veya bu şekilde ilgilenmişlerdir.

Bu bağlamda İslam kültürü ve pratiklerinin bir özeleştiriyeye tabi tutulmasında Batıdaki kadın hakları hareketinin faydalı tesirlerini göz ardı edemeyiz. Fakat Müslüman aydınlar üzerinde Feminizmin savunduğu iddiaların bazen daha belirleyici olduğu görülmektedir. Bir bakış açısı bir perspektif değişikliği olduğu gözlemlenmektedir.

Bu tür yaklaşımlarda, İslam kültürünün Hz. Peygamber sonrası dönemlerinin, feminist yaklaşım açısından bir okumaya tabi tutulduğunu görüyoruz. İlke bazında biz İslam tarihinin yeniden okunması gerektiğini düşünüyoruz. Ancak bunun metodunun iyi tespit edilmesi gerekmektedir.

Yoksa ödünç yaklaşımlarla modern bakış açılarını esas almak suretiyle bunu gerçekleştirmeye çalışmanın bizleri sağlıklı sonuçlara götüreceği kuşkuludur. Hele ciddi eleştirilere muhatap olmuş cinslerarası çatışma merkezinde insanlık tarihini yorumlayan bu paradigma ne derece sağlıklı bir perspektif bizlere temin edebilir. Bir taraftan kadını aşağılayan cinsiyet ayrımcılığı reddedilirken diğer taraftan burada erkeği aşağılayan ve ona muhalif bir söylem geliştirilmektedir.

Erkeğe karşı kadını ön plana çıkararak cinsiyet ayrımcılığı yapılmaktadır. Yine Feminizm insanlık tarihini bir kadın erkek mücadelesi şeklinde alır. Ve bu savaşta kazanan erkek, kaybeden de kadındır. Kur'an ise insanlık tarihindeki mücadeleyi, inanç-

lar düzeyinde hak-batıl; hukuk ve ahlâk düzeyinde ise zulmedenlerle ezilenler yani mustazaf ve müstekbirler bağlamında alır.

Peygamberler daima ezilenlerin yanında yer almışlardır. Dolayısıyla Kur'an cinsler arasında gerçekleşen bir mücadeleye endeksli bir tarih yorumunu kabul etmez. Sadece kadınların yanında yer almaz. Aksine Kur'an erkeklerden, kadınlardan hem de çocuklardan mağdur ve mahrum olanların yanında yer almamızı bizlere tavsiye eder.

Kur'an genel olarak şirk ve ahlaki sapma gibi genel olarak insanın probleminden bahseder. Bunlar insanlığın temel problemleri. Bu açıdan kadınla erkek arasında bir fark yoktur. Ama Kur'an bunların dışında özellikle hukuk alanında kadının uğradığı mağduriyetten bahseder. Erkeğe karşı kadını ifade yerinde ise koruma altına alır. Erkek için böyle bir şey söz konusu değildir. Genel olarak elbette ki adaletle riayet eden bir toplum yetiştirmeyi hedefler. İşte bu bağlamda özellikle toplumda daha mağdur durumda bulunan kadın ve yetimleri koruma altına alır. Erkek, kadın ve çocuklardan kim olursa olsun mustazafları koruma altına alır.

BAŞKAN – Biz de teşekkür ediyoruz katkılarından dolayı.

Kısaca cevap alalım.

AYŞE SUCU (Türkiye Diyanet Vakfı Kadın Kolları Başkanı) – Teşekkür ederim.

Ben öncelikle hanımefendinin sorusuna cevap vermek istiyorum.

Şube, Ankara dışında bir ara başladı ama sonradan Vakıf Yasasıyla ilgili sıkıntılar yaşadığımızda kapatıldı. Birisi Elazığ idi, diğeri İzmir'di. Gayriresmi olarak da olsa çalışmalar başlatılmıştı. Ama daha sonra, o tekrar aktif hale getirilmedi. Ama hemen söyleyeyim: Kuruluşumuzdan bu yana, Türkiye'nin –ki tebliğimin sonunda da onu söylemiştim- özellikle metropoller başta olmak üzere biz de şubeleşmek istiyoruz ve Vakfın, Sayın Başkanımızın bundan da haberi var. Bu bir.

İkincisi: Evet, Ankara'da yaptığımız faaliyetler bizi çok güzel bir noktaya getirdi. Çok bahsedemedim ama günlük sirkülasyonumuz, sanıyorum hiçbir dernek, hiçbir vakıfta yok; 500 – 600'leri buluyor bizim günlük sirkülasyonumuz. Halk eğitim merkezi çalışmalarımız var ama akademi niteliğinde uzun soluklu çalışmalarımız var. Edebiyat-tan felsefeye –biraz önce ifadelendirdim- burada da bizim derslerimize giren ya da konferanslarımıza gelen hocalarımızdan bazılarını görüyorum.

Bizim yaptığımız çalışmalar, hedef kitlemiz itibarıyla ikiye ayrılıyor:

1. Halk eğitim merkezli yaptığımız çalışmalar var.

2. Daha entelektüel çapta diyebileceğim, akademi niteliği, hüviyeti taşıyan çalışmalarımız var. Bu aslında Ankara'da büyük bir boşluğu doldurdu. Yani bugüne kadar kadınlarımızın –ben üstü kapalı geçtim ama- Kur'an kursuna gitmeyen yani camiye gitmeyen kadınlarımız bizim hedef kitlemiz ya da beyler hedef kitlemiz. Yaptığımız anket sonuçlarını görmek isteyenlere verebilirim, bizi takibe alan üyelerimizin yüzde 60'a yakını yüksekokul mezunu ya da yüksek lisans mezunu, farklı bir kitleye hitap ediyoruz. Uzun soluklu olduğu için de, bir defa geri bildirimlerini alıyoruz.

Ben bitiminde bana yazılan –sık sık geliyor da bu tür yazılar- ama en azından bir bakış açısını ortaya koymak için üyemizin bize gönderdiği kısa bir yazıyı da sizlere okumak isterim. Bu çalışmanın aslında sadece Ankara’da değil, özellikle İzmir, İstanbul gibi büyük kentlerde mutlaka açılması lazım. Yani tabir caizse üyelerimizin büyük bir kısmı dinle kavgalı olan kitle, problemleri olan kitle, dinî kavramlarda problemleri olan kitle ve ehil ağızdan dini öğrenmek isteyen kitle. O yüzden, özellikle üniversitelerle, büyük şehirlerde açılacak kadın faaliyetleri merkezlerinin ilahiyat fakülteleriyle işbirliği yapması gerekiyor. Bizim başarımız biraz da orada, Ankara İlahiyat öğretim üyeleriyle beraber –Hocam da bizim bir müddet derslerimize devam etti- onlarla birlikte bu çalışmayı çok başarılı bir şekilde yürütüyoruz. Bu sene, Hilmi Yavuz’dan Saim Yeprem’e, Şaban Ali Düzgün’den Adnan Karaismailoğlu’na yani tasavvuf, kelam, edebiyat, hadis, fıkıh, hemen hemen her tür ilahiyat disiplininin dışında da başka disiplinlere de yer veriyoruz, bir akademi niteliğinde çalışıyoruz. Bu yüzden hanımların çok iltifat ettiği, çok güzel gelip gittikleri hatta gönül bağı oluşturduklarını da hemen ifade edeyim.

Bir şeyin daha altını çizeyim: Mesela bize gelen öğrencilerin farklı kurum ve kuruluşlardan geçtiğini de söyleyebilirim. Mesela reikiye gidenler, yoga gibi veya benzer new age akımları dediğimiz akımlardan bize gelenlerin de çoğunlukta olduğunu söyleyeyim. Yani bir arayış içerisindeler.

BAŞKAN – Vakit hayli ilerledi, lütfen toparlayın.

AYŞE SUCU (Türkiye Diyanet Vakfı Kadın Kolları Başkanı) – Peki, teşekkür ediyorum.

BAŞKAN – Ben de teşekkür ediyorum.

Buyurun Hicret Hanım.

HİCRET TOPRAK – Ben de Hatice Hanım’ın katkılarıyla ilgili bir –iki konuyu izah etmek isterim.

Teşekkür ediyorum kendisine. Popüler kültüre ilişkin katkıları gerçekten çok hoştu. Ben bir şey eklemek istiyorum. Aslında grup olarak bizim kendi medyamızı oluşturmamız gerekir. Yani, gündemin malzemesi olmaktan çıkmak ve Diyanet İşleri Başkanlığı olarak kendi gündemimizi, ülke gündemine yön verecek kendi medyamızı oluşturmamız gerekir.

Bu konuda yayın var mı, diye sordular. Medya ve Aile konusunda bildiğim kadarıyla Başbakanlık Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü’nün –kendisi de ifade etti- yeni bir yayını var 2009 yılında. Bundan söz edilebilir.

Bir de, belki doğrudan medyayla alakalı değil ama Başkanlığımız 2009 yılında Din Hizmetleri Dairesi ve Aile Araştırma Kurumunun ortak yayını olarak bir Aile Rehberi düşünüyor. Evlenecek çiftlere ücretsiz olarak verilmek üzere, nikâh aktiyle ilgili, tebliğimde bahsetmiş olduğum olgulara açıklık getirecek birtakım bölümler burada olacak.

Bir de Birleşmiş Milletler Nüfus Fonuyla yapılan bir proje var. Burada da kadın algısına, kadın etiği konusuna açıklık getiren birtakım çalışmalar yürütülüyor. Vakit

kısıtlı olduğu için bunu daha özel platformlarda konuşabiliriz, sormak isteyenler, bilgi almak isteyenler için.

Bir de, ilahiyat fakülteleri ile Diyanet İşleri Başkanlığı arasında işbirliği imkânları denildi. Tabii, bu da çok önemli bana göre. Yaygın din öğretimi bölümü kuruldu biliyorsunuz 2007 – 2008 yıllarında ve aile bürolarımızı da ilgilendiren çok güzel dersler var. Bakın, bir kısmı: Kişiler arası iletişim, iletişim ve halkla ilişkiler, kişilik ve uyum problemleri, sosyal psikoloji, dini rehberlik ve danışmanlık, grupla psikolojik yardım gibi dört yıllık sürece yayılmış, lisans sürecine yayılmış dersler. Tabii bu derslerin içeriği nasıl doldurulacak? Çok genç bir bölüm. Bu içeriği hangi uzman kadrolar sunacak? Psikoloji bölümlerinden, psikiyatri bölümlerinden uzmanlardan yararlanılacak mı? Bunlar önemli.

Bir de, biz bireylere aile büroları olarak ne yapıyoruz? Televizyon internet bağımlılığı konusunda, medya ve aile konusunda tabii ki halka yönelik eğitim ve kültür hizmetlerimiz var. Bunun yanında kendi görevlilerimize yönelik, medyadaki din algısına ve medyayla ilişkilerimiz konusuna yönelik çalışmalarımız var. Bunları söyleyebilirim şimdilik.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN – Ben de teşekkür ederim.

Buyurun.

Yard. Doç. MURAT ÖZKUL – Burada tabii Yasin Aktay olarak değil de bir sosyolog olarak bir – iki cümle söyleyebilirim.

Tabii ki katkılar değerli fakat şuradan başlamamız lazım: Aile dediğimiz şey, genelde biz tanımlarımızda ailenin en temel taşı gibi anlıyoruz ama aslında ailenin en temel taşı aileyi kurmak üzere bir araya gelen karı – koca ilişkileri. Yani buralarda çok temel yani daha çocuklar dünyaya gelmeden çok önce bazı donanımlarının, ailenin teşkilinin başında gündeme gelmesi gerekiyor ve buralardan başlanır. Hani biz geleneksel hayat ile modern hayat arasında bir salınım içerisinde gidip geliyoruz ya ve kutsal mabetlerimiz var. Yalnızca bunları dışarıda değil, evimizin içerisinde inşa edebileceğimiz bir duygu coşkusu. Tıpkı o ilk dönemlerde olduğu gibi. Yani bunun için tabii ki Diyanet gibi kurumlara ihtiyaç olacaktır, onlar yol gösterecek, bilgi boşluklarımızı gidecek ki kalıp değer yargılarımız değişsin yani ailenin üzerindeki curuf düşsün, geleneksel ve toplumsal şartların da aileye kattığı bazı dinî olmayan öğeler dökülsün. Bunun için, bu tür kurumlara ihtiyacımız olduğu kanaatindeyim. Ama öncelikle görev kişilerin. Yani bu kurumu kurmak üzere bir araya gelen karı – kocalardan başlıyor ve buralardan çoğalan bir din anlayışının evlerimizin içerisinde kurulması gerektiğine inanıyorum. Çünkü her zaman bu hizmetler, taşraya kadar, varoşlara kadar yayılamayabilir. Bazen merkezlerde sınırlı kalabilir. Bu yüzden kişilerin bu sorumluluğu, Kur'an'da söylendiği üzere, kendi üzerlerine almaları bence çok çok önemli bir unsur olarak gözüküyor.

Organizasyon için de, katkısı olan herkese teşekkür ediyorum Balıkesir Üniversitesi adına.

BAŞKAN – Biz de çok teşekkür ediyoruz.

Biraz geciktirdik ama ister istemez baştan gelen bir gecikme söz konusu.

Dolayısıyla, bir 15 dakikalık çay molasından sonra Dördüncü Oturuma katılmak üzere hepinizi burada bekliyoruz.

(Çay arası)